

Hoofdartikel

12 juni 1987 gingen de Britten naar de stembus. De Engelsen stemden massaal op Thatcher, de Schotten daarentegen zagen meer in Labour. Met 43% van de stemmen verwierf de grote overwinnaar, Thatchers 'conservative party', bijna 400 van de 650 kamerzetels in het Britse 'House of Commons'. Kortom, met iets kiezers achter zich kan zij rekenen op bijna tweederde van de kamerzetels. Geen geringe prestatie. Het wordt echter nog gekker, de derde partij van Groot Brittannië, de 'Alliance', haalde met meer dan de helft van de stemmen van Thatcher's partij slechts 6% van de zetels die de 'conservatives' haalden. Een dergelijk systeem roept vraagtekens op, onder andere daarover gaat dit artikel.

De democratie in Groot Brittannië: $\frac{2}{5} = \frac{2}{3}$

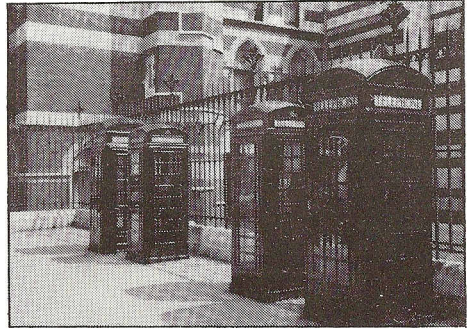
door Elmer Klaasen

Groot Brittannië kent het oudste parlementaire stelsel van Europa. Het 'British Parliament' is de rechtstreekse voortzetting van de oude middeleeuwse standenvergaderingen in Engeland en Schotland. Een aantal keren aangepast heeft het in grote lijnen de tand des tijds doorstaan, zonder op andere beginselen te worden gebaseerd. Britse parlementariërs zijn nog steeds vertegenwoordigers van de streek waar zij vandaan komen.

OUDE TRADITIE

Deze oude traditie zal de reden zijn waarom in Groot Brittannië nog een zeer eenvoudige vorm van het districtenstelsel te vinden is. Overigens is dat districtenstelsel van toepassing op het lagerhuis ('House of Commons'). Daarnaast heeft Groot Brittannië een Hogerhuis ('House of Lords'), dat wordt samengesteld op basis van erfelijkheid. Tevens worden daarin lieden voor het leven benoemd door de koningin.

Het stelsel in Groot Brittannië is een zogeheten 'enkelrondig districtenstelsel', zelf omschrijven zij dit als 'the best takes all'. Dit houdt in dat in ieder district de kiezer nooit vaker dan één keer naar de stembus gaat om haar of zijn vertegenwoordiger te kiezen. Gekozen wordt de kandidaat die de meeste stemmen krijgt, ongeacht wat voor deel van de kiezers op hem gestemd heeft. Heel simpel gesteld kan een kandidaat met twee stemmen gekozen worden. Stel dat een district tien inwoners heeft, waarvan er zich negen kandidaat hebben gesteld. Die kandidaat wint die de tiende inwoner zover kan krijgen dat zij of hij op hem stemt, terwijl alle kandidaten op zichzelf stemmen. Dit voorbeeld is natuurlijk erg overdreven, maar zo werkt het principe. Verder zijn niet alle districten even groot. Kandidaten worden in de praktijk gekozen met percentages variërende van 40% tot 80%.

Maggie, David & David, Neil

EEN VERTEKEND BEELD

Het is niet moeilijk om in te zien dat een dergelijk kiesstelsel er voor zorgt dat de verdeling van de zetels in het parlement geen afspiegeling is van, zoals dat in Nederland wordt nagestreeft, 'de heersende stromingen onder de bevolking'. De grootste partij, en de kleine regionale partijtjes, worden sterk bevoordeeld door dit systeem. Dit wordt duidelijk uit het volgende tabelletje:

PARTIJ	ZETELS	% TOTAAL ZETELS	% STEMMEN	% AFWIJKING
Conservatieven	+ 380	58 %	43 %	+ 30%
Socialisten	+ 220	30 %	32 %	- 10%
Alliantie	+ 23	3.5 %	23 %	- 650% [!]
Overigen	+ 25	4 %	2 %	+ 100%

PARTIJEN WISSELEN ELKAAR AF

Het Britse kiesstelsel zorgt er voor dat een probleem, dat in Nederland een grote rol speelt, vrijwel niet voorkomt. Het is in Groot Brittannië zelden moeilijk om een regering te vormen. Maandenlange formaties komen er niet voor, binnen een paar dagen is het meestal gebeurd. Dat is natuurlijk niet zo verwonderlijk, als je maar 40% nodig hebt voor een meerderheid in het parlement is het een stuk makkelijker om die meerderheid te halen. Sinds de Tweede Wereldoorlog zijn er twee partijen geweest die afwisselend deze meerderheid wisten te behalen, en wiens voorman (of voorvrouw) zijn of haar intrek mocht nemen in het Catshuis van Engeland: 'Downingstreet 10'. Deze partijen waren de conservatieven ('Conservative Party') en de socialisten ('Labour Party'). Andere partijen die in het parlement vertegenwoordigd zijn zijn de alliantie van Sociaal Democraten ('SDP', een partij die is ontstaan toen begin jaren tachtig een groep parlementsleden van 'Labour' deze partij te links vonden worden) en liberalen ('Liberal Party', de oudste partij van Engeland) en Schotse en Ierse nationalistien.

DE SLACHTOFFERS VAN HET SYSTEEM: DE ALLIANTIE

Tot de eerste wereldoorlog was de 'Liberal Party' de concurrent van de conservatieven, maar in de jaren twintig werd deze partij definitief verdrongen door de 'Labour Party' als tweede partij van het land. Na de oprichting van de SDP ging deze partij samenwerken met de liberalen om meer kans te maken om met een groot aantal zetels in het lagerhuis te veroveren. Dat is tot nog toe niet gelukt. Een meerderheid zit er voor deze partijen niet in, maar hun hoop is dat ze genoeg stemmen van de beide andere grote partijen afsnoepen zodat er wat de Engelsen noemen een 'Hung Parliament' ontstaat, waarin geen van de partijen de meerderheid heeft. De beide andere partijen zijn dan aangewezen op de Alliantie voor een meerderheid in het lagerhuis. Gezien de grote nadelen die het huidige kiesstelsel heeft voor met name de Alliantie, is het niet verwonderlijk dat deze partij dan als eis zal stellen dat het kiesstelsel wordt gewijzigd. Zij willen een stelsel van meer evenredige vertegenwoordiging.

VOOR- EN NADELEN VAN HET BRITSE KIESSTELSEL

De beide andere grote partijen voelen echter niets voor een ander kiesstelsel. Het huidige stelsel heeft immers ook een aantal voordelen. De genoemde geringe problemen bij de formatie is daar een voorbeeld van. Een ander voordeel is dat er niet, zoals in Nederland, één partij is die continu in de regering zit. Coalities zijn niet nodig. Als een regering zijn meerderheid verliest dan verandert er ook wat. Dat laatste is echter ook een groot nadeel. De aanpassing van het beleid gaat schoksgewijs, het roer gaat echt helemaal om. Zo werden kort na de oorlog grote bedrijven eerst genationaliseerd, een aantal jaren later weer geprivatiseerd, dan weer genationaliseerd, afhankelijk ervan of de socialisten danwel de conservatieven de meerderheid hadden. Als voordeel zou je kunnen beschouwen dat er in Groot Brittannië geen versplintering van de politiek is. Kleine partijen (tenzij ze een regionale basis hebben, zoals de Schotse en Ierse nationalistische partijen) bestaan er niet. Zoals met alles heeft dit ook een nadeel, namelijk dat de kleine partijen als vleugels in de grote aanwezig zijn. Hiervoor heb ik het al gehad over de linkervleugel van de socialisten. Deze heeft ideeën die overeenkomen met die van klein links in Nederland. Hun invloed is echter groter, doordat ze deel uitmaken van een grote partij. (Dat wil zeggen, als hun partij aan de regering is) Dit is tevens een verklaring voor de schoksgewijze veranderingen in Groot Brittannië. Compromissen komen tot stand binnen de grote partijen, tussen de vleugels van die partijen. Labour is dus linkser dan de PvdA, omdat ook klein links er deel van uitmaakt. De conservatieven zijn ook minder gematigd, omdat ook de extreem rechtse Britten lid van die partij zijn. De Britten hebben daardoor een duidelijke keuze, links of rechts. Het midden komt nauwelijks aan bod.

HET BRITSE STELSEL EN DE DEMOCRATIE

Het belangrijkste nadeel van het Britse kiesstelsel is echter een principieel punt. In Groot-Brittannië regeert bijna altijd een minderheid, wel is dat steeds een andere minderheid, maar toch. Een meerderheid in het parlement staat niet voor een meerderheid onder de bevolking. Als er, zoals nu, drie grote partijen zijn speelt dat des te sterker. Wanneer er immers maar twee partijen zijn, zal er sneller één van de twee een meerderheid hebben. Dezelfde voordelen die ik al noemde zijn ook te verwezenlijken bij een minder extreme vorm van het districtenstelsel. Het vereiste dat een kandidaat alleen gekozen kan worden met een absolute meerderheid van alle in het district uitgebrachte stemmen zou al een hele verbetering zijn. Zo'n stelsel zorgt er wel voor dat er meestal twee rondes nodig zijn, maar dat is een minder groot nadeel dan de wanverhoudingen die er nu ontstaan.